

روش کاشت، داشت و برداشت گیاهان دارویی رایج در ایران

گردآورنده

مرتضی یوسفی

بهمن ۱۳۹۳

سرشناسه	یوسفی، مرتضی، ۱۳۶۵-
عنوان و نام پدیدآور	روش کاشت، داشت و برداشت گیاهان دارویی رایج در ایران / گردآورنده مرتضی یوسفی
مشخصات نشر	تهران: اتکا، مرکز تحقیقات و توسعه، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	۲۴۵ ص.؛ مصور، جدول، نمودار.
شابک	۱۷۰۰۰۰ ریال: ۸ - ۳۸ - ۷۶۲۴ - ۶۰۰ - ۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۲۳۶.
موضوع	گیاهان دارویی -- ایران
موضوع	گیاهان علفی -- ایران
موضوع	گیاهان دارویی -- کاشت
شناسه افزوده	اتکا. مرکز تحقیقات و توسعه
رده بندی کنگره	RS ۱۸۰/الف ۹۹۹ ۱۳۹۳
رده بندی دیویی	۶۱۵/۳۲۱۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۳۷۵۰۵۷۲

عنوان:	روش کاشت، داشت و برداشت گیاهان دارویی رایج در ایران
مؤلف:	مرتضی یوسفی
ویراستار فنی:	آرمان عبدالملکی
ویراستار ادبی:	سمیه طباطبایی
زمان و نوبت چاپ:	اسفند ۱۳۹۳، اول
شمارگان:	۲۰ نسخه
طراح جلد:	سهراب مومن
شابک:	۸ - ۳۸ - ۷۶۲۴ - ۶۰۰ - ۹۷۸
بهاء:	۱۷۰,۰۰۰ ریال

کلیه حقوق چاپ این کتاب محفوظ و متعلق به مرکز تحقیقات، توسعه و کیفیت سازمان اتکا است.

هر نوع تکثیر یا نشر تمام یا بخشی از این کتاب منوط به اجازه کتبی سازمان اتکا خواهد بود.

نشانی: تهران، خ امام خمینی (ره)، خ شهید مرادی، ساختمان شهدای مرکزی اتکا، ط ۲

تلفن: ۰۲۱-۶۱۹۱۵۱۲۴، فکس: ۰۲۱-۶۱۹۱۵۳۵۵، وبسایت: www.etkacc.ir، ایمیل: tec@ERDCenter.com

بسمه تعالی

عنصر تحقیق و پژوهش در همه جا به صورت یک اصل در مجموعه کارها و فعالیتهای تمامی حوزه‌ها باید مورد توجه قرار گیرد.

حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی)

جایگزینی ترکیبات طبیعی با افزودنی‌های شیمیایی روز به روز بیشتر مورد توجه جامعه جهانی قرار می‌گیرد که این موضوع با توجه به اقلیم متنوع و غنی ایران اسلامی، برای کشور به عنوان یک فرصت استثنایی و مزیت برتر اقتصادی محسوب می‌گردد. صنعت گیاهان دارویی و فرآورده‌های طبیعی و صنایع فرآوری آن را می‌توان از اجزای اقتصاد مقاومتی دانست ضمن آنکه مشکل کم‌آبی ایجاب می‌نماید تا کشت محصولات با مزیت اقتصادی برتر پیش از پیش مورد توجه قرار گیرند. از طرفی با عنایت به سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در ایجاد مرجعیت علمی و تقویت بنیادهای علم و فناوری و قدمت هزار ساله علوم و کاربردهای گیاهان دارویی در کشور، انتظار می‌رود جمهوری اسلامی ایران به عنوان مرجع علمی گیاهان دارویی در سطح بین‌المللی شناخته شود.

کتاب "روش کاشت، داشت و برداشت گیاهان دارویی رایج در ایران" توسط یکی از فرهیختگان مرکز تحقیقات و توسعه سازمان اتکا، جناب آقای "مهندس مرتضی یوسفی" گردآوری شده است و دربرگیرنده مباحثی مفید و مورد نیاز سازمان اتکا و تمامی دست‌اندرکاران بخش تولید گیاهان دارویی می‌باشد.

اینجانب ضمن سپاسگزاری از مولف این اثر ارزشمند، امیدوارم با کمک مسئولین محترم کشور و افراد نخبه و توانمند در میهن عزیزمان ایران بتوانیم میراث‌های ارزشمند فراموش شده در کشور که زمانی پیش رو علوم پزشکی و داروسازی بوده است را زنده نماییم.

محمد مهدی کربلانی

مدیر عامل سازمان اتکا

فهرست مطالب

۸	پیشگفتار.....
۱۰	فصل اول (تاریخچه استفاده از گیاهان دارویی).....
۱۳	وضعیت تجارت جهانی گیاهان دارویی و متابولیت‌های آنها.....
۱۶	وضعیت گیاهان دارویی در ایران.....
۱۸	تجارت گیاهان دارویی.....
۲۱	فصل دوم (عوامل موثر بر رشد و افزایش مواد موثره گیاهان).....
۲۱	تعریف متابولیت‌های ثانویه.....
۲۳	عوامل محیطی اثر گذار بر رشد و متابولیت‌های ثانویه.....
۲۵	اثر کلی نور.....
۲۶	کیفیت نور.....
۲۶	شدت روشنایی.....
۲۸	مدت روشنایی.....
۲۹	درجه حرارت.....
۳۰	آب و آبیاری.....
۳۳	خاک و گیاه.....
۳۴	مکان رویش.....
۳۵	علف‌های هرز.....
۳۶	تأثیر تاریخ‌های مختلف کاشت در گیاهان دارویی.....
۳۹	تأثیر زمان‌های برداشت بر مواد موثره گیاهی.....
۴۱	موجودات پیرامون گیاه.....
۴۳	کودورمی کمپوست.....

۴۵	عناصر معدنی
۴۸	آلودگی های ناشی از مصرف بی رویه کود نیتروژنه
۴۹	اثر تنش آب بر رشد گیاه
۵۱	اثر مفید تنش آب
۵۱	اثر تنش خشکی بر گیاهان دارویی
۵۴	فصل سوم (برداشت و خشک کردن گیاهان دارویی)
۵۴	مقدمه
۵۶	آماده نمودن گیاه دارویی قبل از خشک کردن
۵۷	روشهای مورد استفاده برای خشک کردن گیاهان دارویی
۶۲	تأثیر خشک کردن بر گیاهان دارویی
۶۴	تأثیر روشهای خشک کردن بر گیاهان دارویی
۶۶	فرایندهای پس از خشک کردن
	فصل چهارم (معرفی و روش های کاشت، داشت و برداشت مهمترین گیاهان دارویی)
۶۸	نعناع فلفلی
۶۸	زوفا
۷۴	مریم گلی
۷۹	مرزه
۸۲	اسطوخودوس
۸۷	ریحان
۹۱	بادرنجبویه (ملیس)
۹۶	پونه
۱۰۰	

۱۰۲	شبت (شوید)
۱۰۶	زنیان
۱۰۹	رازیانه
۱۱۲	زیره سبز
۱۱۵	گشنیز
۱۱۸	جعفری
۱۲۲	ترخون
۱۲۵	بومادران
۱۲۸	سرخارگل
۱۳۵	بنگ دانه (بذر البنج)
۱۳۸	داتوره (تاتوره)
۱۴۲	سیاهدانه
۱۴۶	اسفرزه
۱۵۲	همیشه بهار
۱۵۵	افسنطین
۱۵۸	پیرتر
۱۶۲	کدوی تخمه کاغذی
۱۶۶	جینکو
۱۷۰	گل راعی
۱۷۳	انجدان رومی
۱۷۷	کتان
۱۷۹	بابونه

۱۸۳	گل مغربی
۱۸۹	ترشک
۱۹۲	ماریتغال
۱۹۴	بابونه گاوی
۱۹۷	آویشن باغی
۲۰۲	سنبل الطیب
۲۰۶	پروانش صغیر
۲۱۰	پنیرک
۲۱۴	زعفران
۲۲۳	گل محمدی
۲۲۶	باریجه
۲۳۱	خار مقدس
۲۳۵	هویج کوهی
۲۳۸	منابع

پیشگفتار

از آنجا که انسان جزئی از طبیعت است بطور مسلم برای هر بیماری، طبیعت گیاه مداوای آن را عرضه کرده است. انسان هر چه به طبیعت نزدیکتر شود، سالم‌تر است و بیشتر عمر می‌کند. به همین دلیل انسان هرچه به طبیعت روی آورد، بیماری خود را سریع‌تره بهتر و مطمئن‌تر درمان می‌کند. کشف ویژگی‌های درمانی گیاهان باید ناشی از نوعی غریزه انسانی باشد. انسان اولیه از گیاهان به عنوان غذا و دارو استفاده می‌کرد. در این راستا انسان به مرور زمان و در اثر آزمایش و خطا و نیز تجربه‌های ناموفق فراوان، موفق به کشف برخی ویژگی‌ها در بعضی از گیاهان شد. بر اساس این گونه ویژگی‌ها، گیاهان را شناسایی و طبقه‌بندی کرد. او همچنین مشاهده کرد که چگونه حیوانات به هنگام بیماری از گیاهان استفاده می‌کنند. به عنوان مثال وقتی دید یک گوزن زخمی برای تسکین درد، تن خود را به علف مبارک می‌مالد، به خاصیت ضد درد آن گیاه پی برد. و بعدها برای تسکین درد زخمهایش آن را به کار گرفت. گیاه مرغ است که گربه‌ها از آن استفاده می‌کنند و خاصیت قی‌آور دارد. سبزه به استفاده گوزن‌های ماده از زراوند برای تسهیل زایمان اشاره می‌کند و پلوتارک از کاربرد گیاه شیوری وحشی توسط خرسها یاد می‌کند. پیش از تشخیص گیاهان سودمند و درمانگر از گیاهان سمی، احتمالاً موارد مسمومیت‌های اتفاقی بسیاری رخ داده است.

امید است که با کمک مسئولین محترم کشور و افراد نخبه و توانمند در میهن عزیزمان ایران بتوانیم میراث‌های ارزشمند فراموش شده در کشور که زمانی بیش‌رو علوم پزشکی و داروسازی بوده است را زنده نماییم.

مؤلف

مرتضی یوسفی

۱۳۹۳